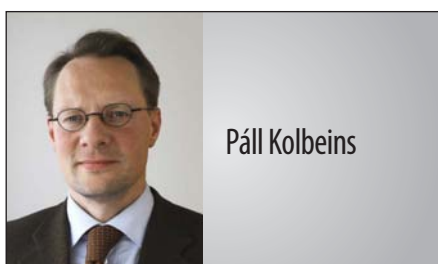

Álagning lögaðila

Í lok október 2009 luku skattstjórar við að leggja tekjuskatt, tryggingagjald og ýmis smærri gjöld á lögaðila. Alls voru nú 42.563 lögaðilar á grunnskrá en þar af voru 34.195 skattskyld fyrirtæki og 8.368 lögaðilar sem undanþegnir eru almennum tekjuskatti. Á undanförunum árum hefur lögaðilum, og þá aðallega einkahlutafélögum, fjölgað mjög mikið. Við álagningu árið 2009 voru meira en helmingi fleiri lögaðilar í landinu en við álagningu árið 2000 en þá voru 15.900 lögaðilar á skattgrunnskrá. Skattskyldum lögaðilum fjölgaði nú um 1.365 á milli ára sem er minnsta fjölgun sem sést hefur síðan á milli árunna 1996 og 1997.

Páll Kolbeins

Þriðjungur skilaði ekki fyrir skilafrest

Lokið var við að leggja skatta og gjöld á lögaðila í lok október sl. en þá höfðu aðeins um tveir þriðju hlutar gjaldskyldra lögaðila skilað skattframtali eins og lög gera ráð fyrir. Þeim félögum sem ekki skila skattframtali á tilsettum tíma hefur fjölgað mjög að tiltölu á undanförunum árum. Þegar félögum á skattskrá fjölgar, fjölgar að sama skapi þeim sem ekki skila skattframtali. Rúmur þriðjungur lögaðila, eða 11.069 af þeim 34.195 félögum sem voru á skattgrunnskrá við álagningu 2009, hafði ekki skilað skattframtali fyrir skilafrest og áætluðu skattstjórar því gjöld þessara félaga. Tæpir 17,9 milljarðar af þeim tæpu 35,4 milljörðum, sem lagðir voru á í tekjuskatt og rúmir 9,5 milljarðar af þeim 45,2 milljörðum sem lagðir voru á í tryggingagjald í október byggja á mati eða áætlun skattstjóra. Eftir að álagningu lýkur halda framtöl áfram að berast. Þau framtöl sem skilað er eftir að fresti lýkur fara í kærumeðferð.

Hinn 2. febrúar sl. höfðu 25.556 skattskyldir lögaðilar skilað skattframtali. Þannig hafa nú þrír af hverjum fjórum tekjuskattskyldum lögaðilum skilað framtali til skatt-yfirvalda. Ef tekið er mið af skilum síðustu ára, en undanfarið hafa um 85% félaga skilað skattframtali, má búast við að eitthvað á þriðja þúsund framtöl eigi enn eftir að

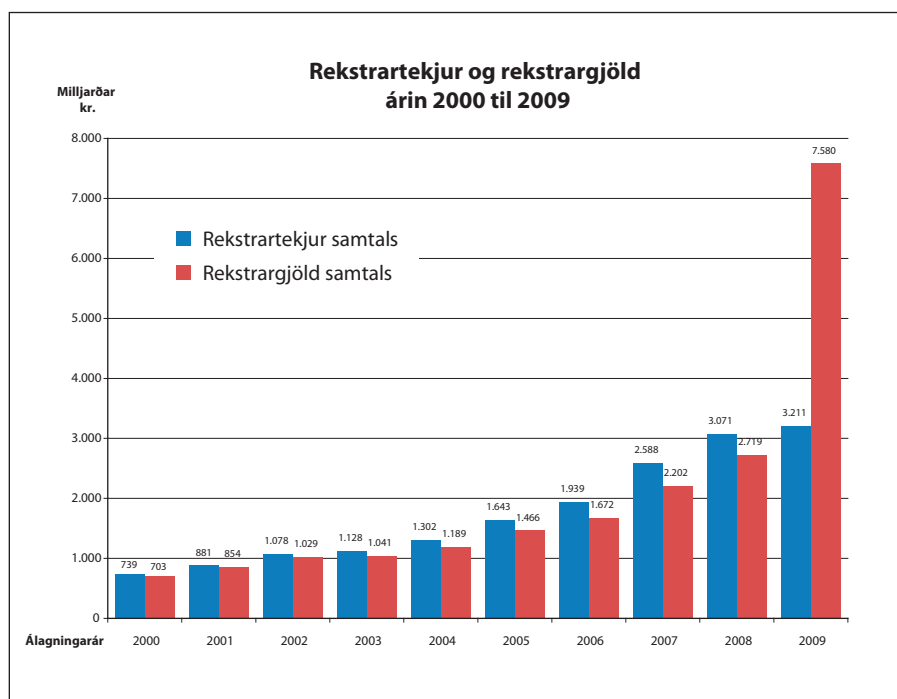
berast. Þannig hafa 27.116 lögaðilar skilað rafrænu skattframtali vegna rekstrar ársins 2007 en við álagningu í október 2008 höfðu aðeins 22.380 gjaldskyldir lögaðilar skilað.

Þó svo að oft og iðulega séu það frekar félög með engan rekstur sem vanrækja að skila framtali er ljóst að álagningartölur eiga eftir að taka nokkrum breytingum þegar líður á árið. Þau framtöl sem þegar hafa borist ættu þó að gefa nokkuð góða mynd af því sem vænta má.

Rafræn skattframtöl komu fyrst til sögunnar árið 1997, en á þeim tíma vantaði nokkuð upp á að allir lögaðilar skiluðu rafrænu skattframtali. Allt frá árinu 2000 á hins vegar að vera óhætt að bera saman tölur úr framtölum frá ári til árs, enda voru öll stærstu fyrirtækin í landinu farin að skila rafrænum framtölum

á þessum tíma. Að svo miklu leyti sem rafræn skattframtöl eru rétt og skilmerkilega útfyllt gefa þau nokkuð góða mynd af rekstri einstakra fyrirtækja sem og fyrirtækja í landinu öllu.

Óhætt er að fullyrða að skattframtöl ársins 2009, vegna rekstrarársins 2008 bera vitni um þau miklu umskipti sem urðu í íslensku efnahagslífi síðla árs 2008, þúsunda milljarða tap fyrirtækja og atvinnugreina sem um árabíl voru helsti vaxtarbroddur íslensks atvinnulífs. Þó að afleiðingar hruns fjármálakerfisins hafi vafalaust enn ekki verið að fullu komnar fram í árslok 2008 lítur út fyrir að fjöldi fyrirtækja sé enn vel rekinn, standi traustum fótum og skili eigendum sínum góðum arði þrátt fyrir þær sviptingar sem orðið hafa.

Rekstrargjöld hærrí en tekjur

Þó svo að rekstrartekjur fyrirtækja hafi verið ívið hærrí árið 2008 en árið á undan voru samanlagðar rekstrartekjur fyrirtækja þó í fyrsta skipti lægri en rekstrargjöld. Framan af tíunda áratugnum hækkuðu rekstrartekjur mjög mikið. Þær voru rúmir 1.302 milljarðar árið 2003 en rúmir 3.211 milljarðar árið 2008, skv. framtali ársins 2009. Rekstrartekjur fyrirtækja hækkuðu þannig um 146,5% á fimm árum. Hér er að sjálfsögðu um að ræða tekjur af reglulegri starfsemi fyrirtækja sem eiga að standa undir rekstrarkostnaði og sjá eigendum og lánardrottnum fyrir ásættanlegri ávöxtun á það fjármagn sem bundið er í starfsemi.

Eins og gefur að skilja hafa rekstrartekjur fyrirtækja ávallt verið ívið hærrí en rekstrargjöld, en nú bregður svo við að rekstrargjöld voru mun hærrí. Rekstrargjöld skv. skattframtölum ársins 2009 voru samtals um 7.580 milljarðar, 4.369 milljörðum hærrí en rekstrartekjur. Hér skiptir sköpum að rekstrartap nokkurra fjármála fyrirtækja, þar á meðal bankanna sem fóru í þrot, hljóp á þúsundum milljarða árið 2008.

Fyrirtæki færa til bókar afskrifaðar viðskiptakröfur upp á 3.282 milljarða og sölutap upp á 639 milljarða en hér er um varúðarráðstöfun að ræða og óvíst hvort tapið verði svo mikið þegar upp er staðið.

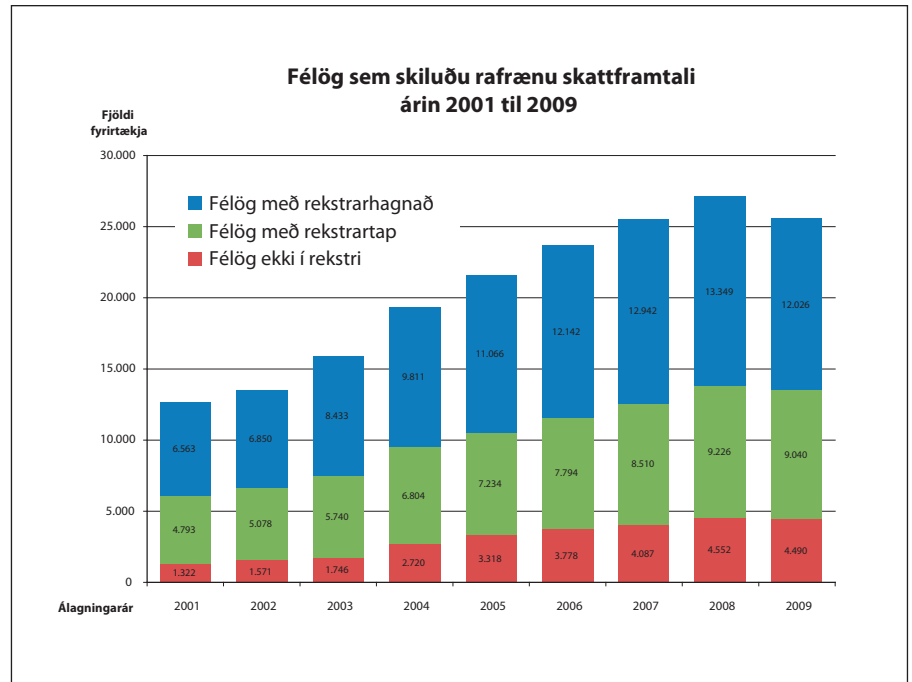
Rekstrartekjur og rekstrargjöld

Fleiri félög voru rekin með hagnaði en tapi rekstrarárið 2008. 12.026 félög voru rekin með afgangi en rekstrartekjur þeirra voru 410 milljörðum hærrí en rekstrargjöld. Rekstrartekjur þessara félaga voru 2.091 milljarðar. Rétt er að taka fram að á skattframtali rekstraraðila eru fyrningar taldar til rekstrargjalda.

Árið 2007 var afgangur af rekstri 13.349 félaga og þannig fækkaði nokkuð þeim félögum sem rekin voru með afgang af venjulegri starfsemi milli ára, eða um 1.323. Rekstrargjöld 9.040 félaga voru hins vegar hærrí en rekstrartekjur, en árið áður voru rekstrargjöld 9.226 fyrirtækja hærrí en rekstrartekjur. Rekstrargjöld þessara 9.040 fyrirtækja voru nú 5.899 milljarðar en tekjur 1.120 milljarðar. Gjöldin voru því 4.779 milljörðum hærrí en tekjurnar. Hafa þarf í huga að framtöl eiga enn eftir að berast og því eru árin ekki að fullu sambærileg.

Töpuðu 9.619 milljörðum

Þegar tekið hefur verið tillit til fjármagnstekna og gjalda, söluhagnaðar eða taps af

hlutabréfum og ýmissa óreglulegra liða stendur eftir hagnaður eða tap skv. ársreikningi félagsins. Íslensk félög töpuðu óheyrilega háum fjárhæðum reikningsárið 2008, eða 9.619 milljörðum. Til samanburðar má geta þess að tekjur ríkisins voru 471,9 milljarðar skv. ríkisreikningi fyrir árið 2008. Gjöldin voru 687,9 milljarðar. Hagstofan áætlar að verg landsframleiðsla hafi verið um 1.477,6 milljarðar árið 2008. Hér skipta auðvitað mestu gjaldþrot bankanna, en bankarnir þrír Glitnir, Kaupþing og Landsbanki, voru langstærstu fyrirtæki landsins áður en þeir fóru í þrot haustið 2008.

Af öðrum félögum er það að segja að rúmur helmingur þeirra var rekin með tapi samkvæmt ársreikningi árið 2008, eða 12.894 félög af þeim 25.556 sem hér um ræðir. Þegar tekið hefur verið tillit til fjármagnsliðanna voru fleiri félög rekin með tapi rekstrarárið 2008 en árið áður, en þá voru 10.615 félög rekin með tapi. Tap félaganna var þá um 551 milljarðar, mun hærra en árið þar áður, en þá töpuðu 10.649 félög 159 milljörðum.

Það er ekki aðeins að fleiri fyrirtæki hafi verið rekin með tapi heldur fjölgaði einnig mjög í hópi fyrirtækja sem rekin voru með miklu tapi árið 2008. Þannig tapaði 361 félag meiru en einum milljarði árið 2008, saman borið við 70 félög árið 2007. Þá er heldur ekki ofsagt að tap þessara félaga hafi verið gríðarlega mikið, 9.174 milljarðar árið 2008. Átta félög töpuðu meiru en 100 milljörðum árið 2008. Samanlagt tap þessara félaga var 6.368 milljarðar.

Hagnaður minnkar um 67,7%

Eins og við er að búast voru ekki aðeins fleiri félög rekin með tapi árið 2008 en 2007, heldur fækkaði einnig félögum sem rekin voru með hagnaði. Hagnaður varð af rekstri 9.159 félaga árið 2008 samanborið við 12.853 félög árið áður. Hér munar um 3.694 félög.

Hagnaður fyrirtækja dróst mjög mikið saman á milli rekstraráranna 2007 og 2008. Hann var tæpir 1.003 milljarðar skv. framtali 2008, en tæpir 324 milljarðar ári síðar, lækkaði því um 679 milljarða eða 67,7% á milli ára.

Þá vekur athygli að mikill hagnaður var af mun færri fyrirtækjum árið 2008 en árið 2007. Framtalsárið 2008 voru 636 félög með meira en hundrað milljónir í hagnað. Ári síðar voru 265 félög með svo mikinn hagnað skv. ársreikningi. Hér munar um 371 félag.

Loks vekur athygli að mikil breyting virðist hafa orðið á högum lítilla og meðalstórra fyrirtækja. Það fækkaði mikið í hópi fyrirtækja sem voru með tilþölulega lítinn hagnað, en þetta á við um flest fyrirtæki í landinu. Árið 2007 voru 16.915 fyrirtæki með hagnað eða tap skv. ársreikningi, á bilinu frá fimm milljónum kr. tapi upp í fimm milljóna króna hagnað. Hér er sleppt þeim félögum sem voru hvorki með tap né hagnað. Ári síðar voru 11.158 félög með hagnað á þessu bili og hafði þeim því fækkað um 2.928 á milli ára. Hins vegar hafði fjölgað mjög í hópi þeirra fyrirtækja sem töpuðu á bilinu frá fimm til fimmtíu milljónum árið 2008, eða um 1.560 félög. Þetta gefur vísbend-

Skattframtal rekstraraðila 2000 til 2009 - Rekstur

Upphæðir í milljörðum kr.

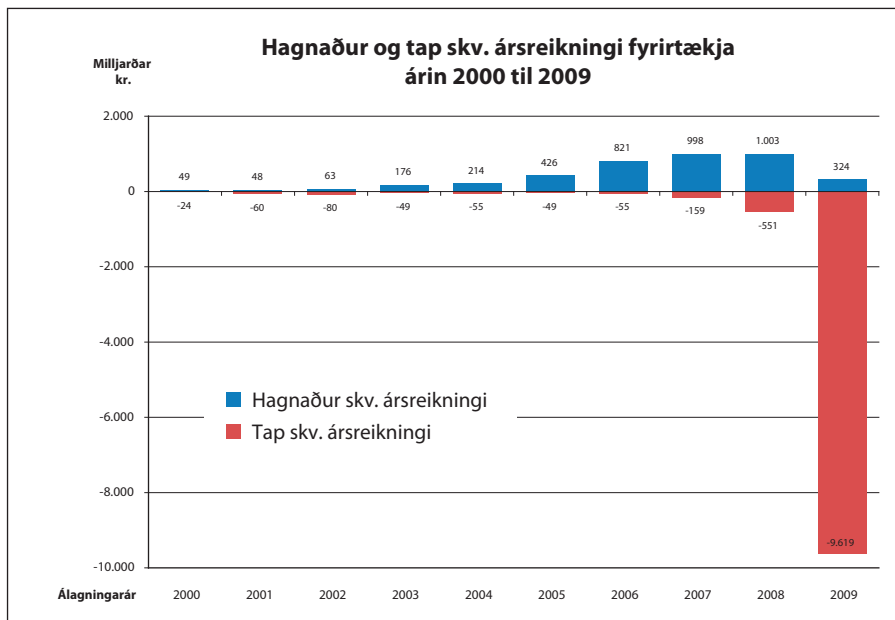
Framtalsár	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Skattskyld félög	15.900	17.326	18.866	21.699	23.621	26.043	27.637	30.098	32.868	34.195
Fjöldi rafrænna framtala	11.077	12.678	13.499	15.919	19.335	21.618	23.714	25.539	27.127	25.556
Rekstrartekjur										
Virðisaukaskattskyld velta	485	542	617	653	716	905	1.055	1.370	1.538	1.533
Velta undanþegin vsk	176	234	289	279	329	387	433	545	585	873
Starfsemi undanþegin vsk	87	112	143	137	202	292	370	622	839	963
Söluhagnaður	11	11	12	13	15	22	44	45	61	28
Aðrar tekjur	15	22	20	30	43	42	65	83	120	79
Leiðrétting rekstrartekna með tilliti til ársreiknings	-34	-40	-2	15	-2	-5	-29	-77	-72	-266
Rekstrartekjur samtals	739	881	1.078	1.128	1.302	1.643	1.939	2.588	3.071	3.211
Gjöld										
Hráefnis kaup	123	133	163	161	183	206	242	461	585	997
Annar kostnaður	419	514	582	595	701	921	1.056	1.335	1.575	1.772
Afskrifaðar viðskiptakröfur	6	7	13	15	21	24	21	21	23	3.282
Samtala gjalda	548	655	758	771	906	1.151	1.319	1.817	2.183	6.050
Laun og launatengdur kostnaður	159	192	210	226	253	298	348	424	490	490
Sölutap	2	2	3	3	3	3	2	2	2	639
Fyrningar	34	40	54	56	58	68	67	79	90	160
Önnur rekstrargjöld og leiðréttingar	-40	-35	4	-16	-30	-54	-64	-120	-45	241
Rekstrargjöld samtals	703	854	1.029	1.041	1.189	1.466	1.672	2.202	2.719	7.580
Rekstrartekjur mínus rekstrargjöld	36	28	50	87	113	177	266	386	351	-4.369
Fjármagnsliðir										
Vaxtatekjur	21	25	42	47	50	61	79	152	237	359
Vaxtagjöld	-44	-55	-91	-62	-70	-84	-126	-276	-426	-846
Gengishagnaður	5	3	4	42	30	86	133	115	102	264
Gengistap	-2	-22	-39	-4	-17	-5	-9	-139	-82	-1.403
Hlutdeild í afkomu dóttur- og hlutdeildarféлага								239	123	-1.562
Söluhagnaður af hlutabréfum								203	178	32
Sölutap af hlutabréfum								-2	-17	-598
Tekjur og gjöld af fjármálagerningum								100	-21	-699
Niðurfærsla verðbréfaeignar								-3	-60	-502
Aðrar tekjur/gjöld	16	21	11	38	119	299	893	63	67	27
Hagnaður/tap skv. ársreikningi										
Hagnaður skv. ársreikningi	49	48	63	176	214	426	821	998	1.003	324
Tap skv. ársreikningi	-24	-60	-80	-49	-55	-49	-55	-159	-551	-9.619
Samtals	25	-13	-17	126	159	377	766	838	452	-9.295
Skattalegar leiðréttingar	-8	2	-17	-85	-144	-286	-652	-860	-628	4.089
Hagnaður fyrir yfirfæránlegt tap	39	26	27	73	50	141	187	218	248	187
Tap fyrir yfirfæránlegt tap	-21	-36	-60	-32	-35	-50	-73	-240	-425	-5.394
Samtals	18	-11	-33	41	15	91	114	-22	-176	-5.207
Hreinar tekjur	24	19	19	51	48	102	150	186	158	120
Yfirfæránlegt tap til næsta árs	-78	-115	-167	-154	-182	-194	-224	-417	-731	-5.858

Tölur sýna upphæðir sem framteljendur, endurskoðendur eða bókarar höfðu skráð á skattframtöl þeirra lögaðila sem höfðu skilað rafrænu skattframtali 2. febrúar sl. og miðast þær við stöðu framtalsgagna á þeim tíma.

Skattframtal rekstraraðila 2000 til 2009 - Efnahagur

Upphæðir í milljórdum kr.

Framtalsár	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Eignir										
Óefnislegar eignir	39	52	67	103	108	174	296	411	490	543
Mannvirki og lóðir	181	221	287	320	358	425	533	893	1.024	1.687
Aðrir varanlegir rekstrarfjármunir	148	174	243	207	205	252	330	631	904	898
Eignarhlutur í innlendum og erlendum félögum	179	296	357	469	787	1.706	3.050	5.100	7.205	5.362
Kröfur	492	653	1.018	1.120	1.672	2.425	4.107	6.667	8.962	8.950
Birgðir	69	80	90	98	98	114	131	174	203	245
Vörur og verk í vinnslu	10	11	13	12	22	30	39	57	60	40
Viðskiptakröfur	122	181	221	215	228	290	337	465	447	493
Aðrar skammtímakröfur	47	50	54	48	69	101	151	228	500	622
Inneign virðisaukaskatts	3	4	4	3	4	4	6	9	11	11
Verðbréf	203	189	239	267	326	299	460	710	1.348	1.160
Handbært fé	118	157	193	177	277	535	593	953	1.436	1.319
Aðrar eignir	31	39	39	439	508	539	561	704	465	1.522
Eignir samtals	1.641	2.106	2.825	3.478	4.661	6.893	10.592	17.003	23.055	22.852
Skuldir										
Viðskiptaskuldir	108	141	168	170	182	223	249	309	355	410
Næsta árs afborganir langtímalána	27	38	56	59	57	64	104	245	390	568
Ógreiddur virðisaukaskattur	6	7	8	9	10	12	15	16	17	17
Aðrar fyrirfram innheimtar tekjur	8	9	10	10	19	30	29	49	33	34
Aðrar skammtímaskuldir	274	325	372	395	468	622	903	1.351	1.605	2.657
Eftirlaunaskuldbindingar	3	3	3	3	3	4	4	9	13	11
Tekjuskattsskuldbindingar	16	19	12	18	32	73	144	150	157	14
Erlendar langtímaskuldbindingar	123	193	209	232	320	485	949	1.767	2.754	4.752
Skuldir vegna tengdra aðila	36	55	78	110	186	492	494	886	1.584	1.748
Aðrar langtímaskuldir	626	757	997	1.018	1.532	2.124	3.480	5.617	7.879	10.123
Erlendar skammtímaskuldir	38	73	104	71	131	182	351	663	1.089	2.340
Innborgun fyrir afhendingu	1	1	1	0	0	1	0	2	1	1
Skuldir samtals	1.265	1.620	2.018	2.095	2.940	4.311	6.723	11.064	15.877	22.675
Eigið fé										
Hlutfé/stofnfé	194	261	441	935	1.054	1.398	1.637	2.381	2.139	3.549
Lögbundinn varasjóður	36	48	127	180	259	528	771	789	2.094	2.780
Samtala eiginfjárliða	276	391	682	1.115	1.313	1.927	2.409	3.170	4.233	6.329
Annað eigið fé í upphafi árs	72	105	108	222	283	387	613	1.598	2.749	2.334
Hagnaður/tap	25	-13	-17	126	159	377	766	838	452	-9.295
Reiknað endurgjald	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Úttekt úr rekstri	0	0	0	-1	-35	-40	-22	-60	-116	-52
Framlög til rekstrar	0	0	0	1	81	38	0	54	0	1
Úthlutaður arður	-8	-11	-11	-16	-24	-52	-75	-121	-166	-148
Aðrar breytingar á eigin fé	10	15	45	-64	-57	-54	177	460	27	1.008
Annað eigið fé í lok árs	101	97	132	268	407	657	1.459	2.755	2.944	-6.152
Eigið fé samtals	376	486	807	1.383	1.721	2.583	3.869	5.939	7.178	177

ingu um að slegið hafi í bakseglin hjá mörgum litlum og meðalstórum fyrirtækjum.

Alger umskipti

Ef hagnaður samkvæmt ársreikningi einstakra fyrirtækja síðastliðin tvö ár er skoðaður sést betur hver þróunin hefur verið. Síðustu tvö ár hafa borist rafræn skattframtöl frá 29.274 félögum. Mörg fyrirtæki hafa ekki staðið í neinum rekstri annað eða bæði rekstrarárin en þurfa engu að síður að skila skattframtali til skattfyrvalda. Þannig voru 5.806 félög hvorki með hagnað né tap skv. ársreikningi árið 2008 og eins var háttáð með 7.221 félag ári síðar. Afkoma 10.252 félaga var betri rekstrarárið 2008 en 2007, en hafði versnað hjá 15.586 félögum. Hér eru einnig talin með félög sem lögðu upp laupana árið 2007 og því ekki með rekstur árið 2008. Afkoma 3.436 félaga var óbreytt, en iðulega var ekki um neina starfsemi að ræða í þessum félögum.

Við álagningu árið 2008 skiluðu 27.127 félög rafrænu skattframtali vegna rekstrarársins 2007. Af þeim voru 12.853 rekin með hagnaði og 10.615 rekin með tapi. Engin starfsemi var í 3.659 félögum sem skiluðu þó framtali eins og þeim ber að gera. Ári síðar voru aðeins 6.373 þeirra 12.853 félaga sem rekin voru með hagnaði enn rekin með hagnaði eða rétt tæpur helmingur. Hins vegar voru 4.949 félaga rekin með tapi árið 2008. Sérstaka athygli vekur að 77 þeirra 142 félaga sem voru með meira en milljarði í hagnað árið 2007 töpuðu meira en milljarði ári síðar og 43 félaganna töpuðu meiru en 10

milljörðum. Aðeins eitt þeirra 14 félaga sem voru með meira en 10 milljarða í hagnað reikningsárið 2007 var enn með svo mikinn hagnað ári síðar. Þarna hafa orðið alger umskipti.

Flest þeirra félaga sem rekin voru með tapi árið 2007 voru enn rekin með tapi skv. ársreikningi ári síðar. Sem fyrr segir voru 10.615 félög rekin með tapi árið 2007. Ári síðar voru 6.302 félaganna aftur rekin með tapi. Hins vegar voru 2.044 félaganna rekin með hagnaði. Hér er rétt að taka fram að mikill hagnaður fjármála-fyrirtækja á undanförunum árum var oft til kominn vegna verðbreytinga á eignum. Hagnaðurinn var oft ekki innlestur og því ekki í hendi, þó svo að hann væri færður til tekna í bókhaldi sumra félaga. Nýtt og hærra verð á hlutabréfum var svo eignfært í efnahagsreikningi. Þegar hlutabréfin lækka svo aftur í verði myndast tap hjá félaginu þó svo að engin viðskipti hafi verið með hlutabréf í eigu þess. Þannig má sjá hvernig afkoma eignarhaldsfélaga sem lögðu mikið undir sveiflast frá því að skila gríðarlegum hagnaði í gríðarlegt tap. Hér má til dæmis nefna að ein 636 félög voru með meira en 100 milljónir í hagnað árið 2007 en 308 þessara félaga töpuðu meiru en 100 milljónum ári síðar. Mörg félaganna eru einmitt stórskuldug eignarhaldsfélög sem eru mjög viðkvæm fyrir breytingu á gengi gjaldeyris og verðbréfa.

Þá er rétt að hafa í huga að hrun fjármálakerfisins, hrun á verðbréfamörkuðum sem hafði áhrif á gengi margra eignarhaldsfélaga, gjaldþrot bankanna, mikið tap seðlabanka og það áfall sem ríkissjóður varð fyrir í kjölfarið, gerðist

á haustdögum 2008. Flest félög í landinu eru rekstrarfélög og afleiðingar þeirra efnahagslegu hremminga sem þjóðin gekk í gegnum á haustdögum 2008 hafa sennilega ekki verið komnar fram af fullum þunga fyrir árslok. Það er viðbúið að rekstur ársins 2009 hafi verið mörgum fyrirtækjum erfiður.

Tekjuskattstofn lækkaði um fjórðung

Eftir að tillit hefur verið tekið til ýmissa skattalegra leiðréttinga, frestaðs hagnaðar og nýtingar yfirfæranlegs taps, stendur skattstofninn eftir, hreinar tekjur, eða yfirfæranlegt tap til næsta árs. Tekjuskattstofn, eða hreinar tekjur félaga, var nú rúmir 119,5 milljarðar saman borið við 158,5 milljarða skv. framtölum 2008. Skattstofn félaga lækkaði því um 39 milljarða á milli framtalsáranna 2008 og 2009. Það lítur því út fyrir að tekjuskattstofn hafi rýrnað um tæpan fjórðung á milli ára.

Á undanförunum árum hafa til þess að gera fá fyrirtæki greitt stóran hluta tekjuskatts lögaðila. Við álagningu 2008 var tekjuskattstofn tíu stærstu fyrirtækjanna rúmir 51,3 milljarðar. Þessi sömu félög voru samanlagt með 1.520 milljarða í tap skv. framtölum ársins 2009. Þá var tekjuskattur lagður á aðeins tvö félaganna. Við álagningu 2009 var hreinn hagnaður tíu stærstu félaganna rúmir 40,6 milljarðar. Má geta þess að þó svo að nokkrir mánuðir séu liðnir frá eindaga hafa nokkur þessara félaga enn ekki greitt skattinn. Ríkissjóður á útstandandi rúma 2,5 milljarða hjá þessum félögum og því er óvíst hvort unnt verði að innheimta kröfurnar.

Tekjuskattur lækkaði einnig mikið frá álagningu 2008 til 2009. Horfur eru á að rúmir 18,4 milljarðar verði lagðir á lögaðila í tekjuskatt vegna rekstrar ársins 2008. Rúmir 29 milljarðar voru lagðir á félög árið 2008. Það lítur því út fyrir að tekjuskattur lögaðila muni dragast saman um 10,6 milljarða, eða um 36,6% á milli ára.

Sem fyrr segir dróst skattstofninn saman um tæpan fjórðung þannig að minni hagnaði fyrirtækja er ekki einum um að kenna mikla lækkun tekjuskatts. Hér skiptir einnig miklu að skatthlutfallið var lækkað við álagningu 2009. Tekjuskattur á almenn rekstrarfélög var 18% við álagningu 2008 en 15% við álagningu 2009, eða 16,6% lægri. Skattskyldar tekjur þessara félaga voru tæpur 114,1 milljarður. Skattur á sameignarfélög var lækkaður úr 26% í 23,5% eða um 9,6%. Skattskyldar tekjur sameignarfélaga voru tæpir 5,4

milljarðar. Menn geta því séð í hendi sér að ef 18% tekjuskattur hefði verið lagður á almenn rekstrarfélög hefði skatturinn, að öðru óbreyttu, gefið 3,4 milljörðum meira og 26% skattur á sameignarfélög hefði gefið rúmum 136 milljónum meira.

Færri félög greiða skatt

Það er ekki aðeins að skattskyldur hagnaður og tekjuskattur lögaðila hafi minnkad mikið heldur var tekjuskattur lagður á færri félög árið 2009 en árið á undan. Tekjuskattur var lagður á 6.891 félag árið 2009 saman borið við 8.702 félög árið 2008. Þarna munar um 1.811 félög.

Mörg félög sem greiddu tekjuskatt árið 2008 greiddu ekkert ári síðar. Sem fyrr segir var lagður tekjuskattur á 8.702 félög árið 2008. Við álagningu 2009 var lagður skattur á 5.014 þessara félaga, en 2.631 félaganna voru rekin með tapi og átta því yfirfæranlegt tap á bókum sínum í árslok 2008. Þá virðist sem 1.057 félaganna hafi ýmist ekki verið búin að skila skattframtali í byrjun febrúar eða hafi ekki verið starfandi árið 2008. Þannig var árið 2009 lagður tekjuskattur á 56,7% þeirra félaga sem lagt var á árið 2008, 42,4% félaganna voru hins vegar rekin með tapi eða höfðu lagt upp laupana.

Við álagningu 2008 voru 15.073 félög með yfirfæranlegt tap. Við álagningu árið 2009 höfðu 11.257 þessara félaga ekki náð að vinna upp tapið eða 74,7%. Hins vegar voru 1.110 félög sem áttu yfirfæranlegt tap á bókum sínum í árslok 2007 rekin með það miklum hagnaði að þau höfðu ekki aðeins náð að fullnýta tapið heldur voru þau með hreinar skattskyldar tekjur.

Þó svo að rúmur helmingur þeirra félaga sem lagður var á tekjuskattur við álagningu árið 2008 hafi enn verið með skattskyldan hagnað ári síðar þá lítur út fyrir að hagnaður þessara félaga hafi almennt dregist nokkuð saman. Skattstofn 6.034 félaga hafði lækkað frá álagningu árið 2008. Það hafði bætt í yfirfæranlegt tap 7.589 félaga, þannig að skattaleg afkoma 15.644 félaga hafði versnað á milli rekstraráranna 2007 og 2008. Skattaleg afkoma 8.912 félaga hafði hins vegar batnað, en þá eru ekki talin með 767 félög sem voru hvorki með skattstofn né yfirfæranlegt tap af rekstri ársins 2007, skv. framtali ársins 2008.

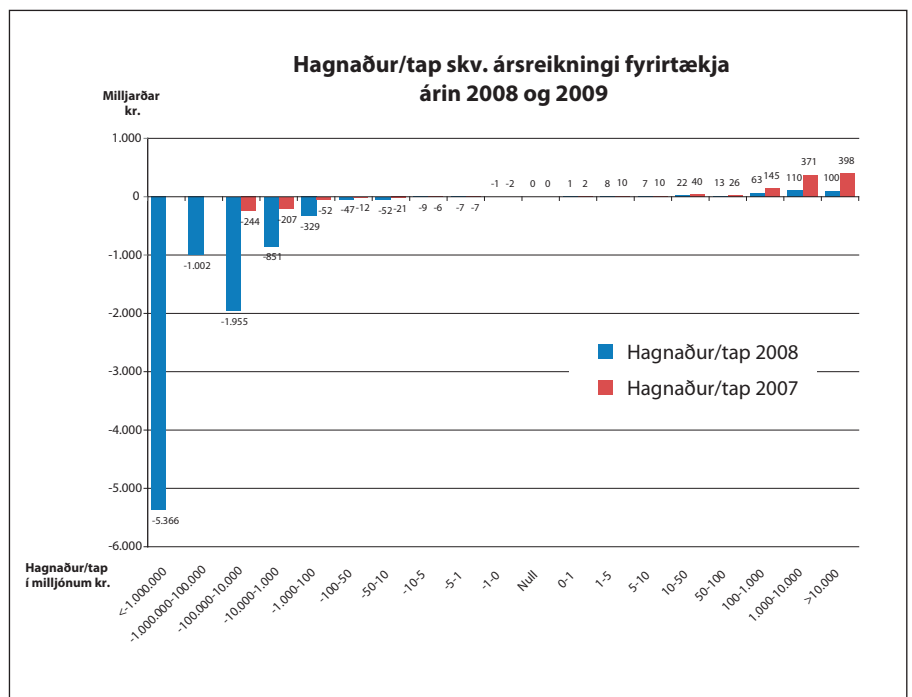
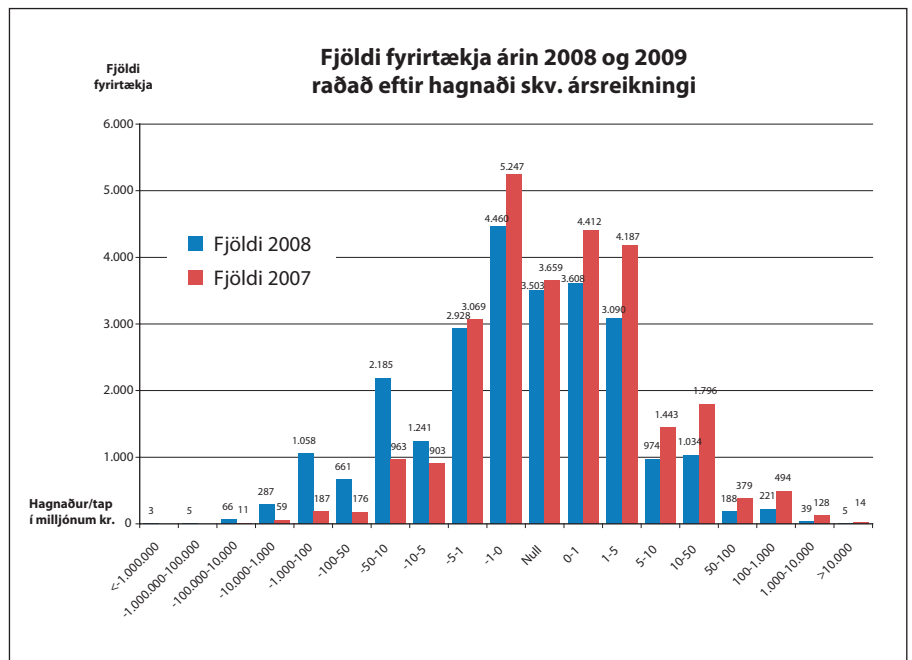
Yfirfæranlegt tap félaga með ólíkindum

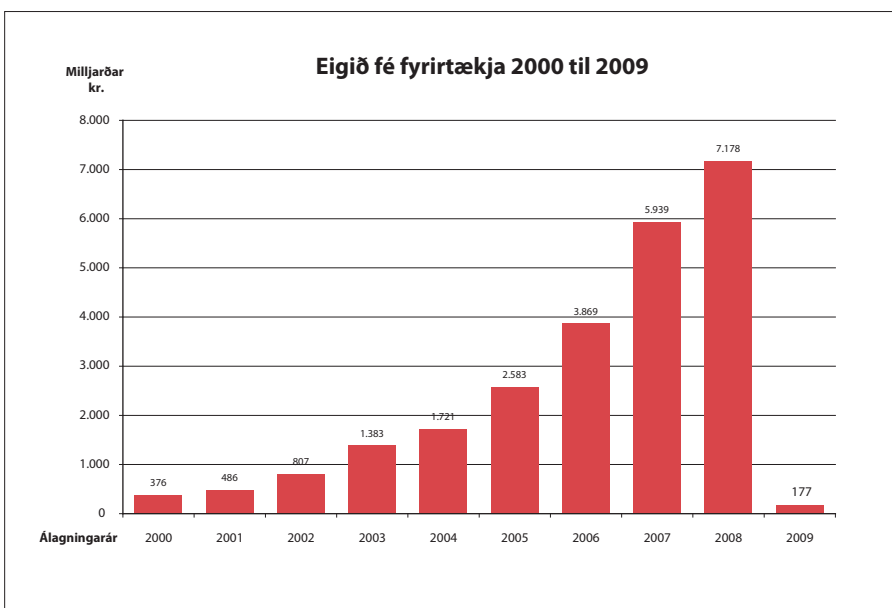
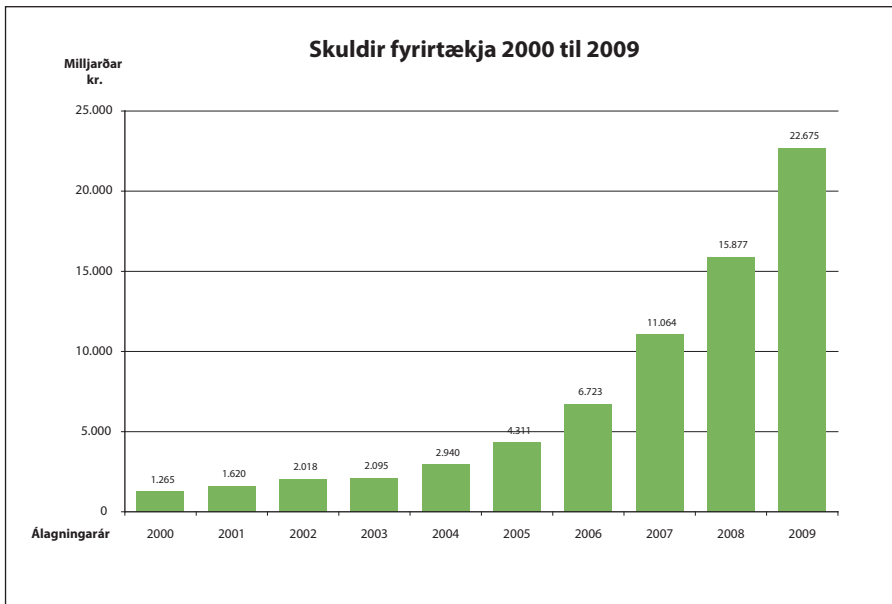
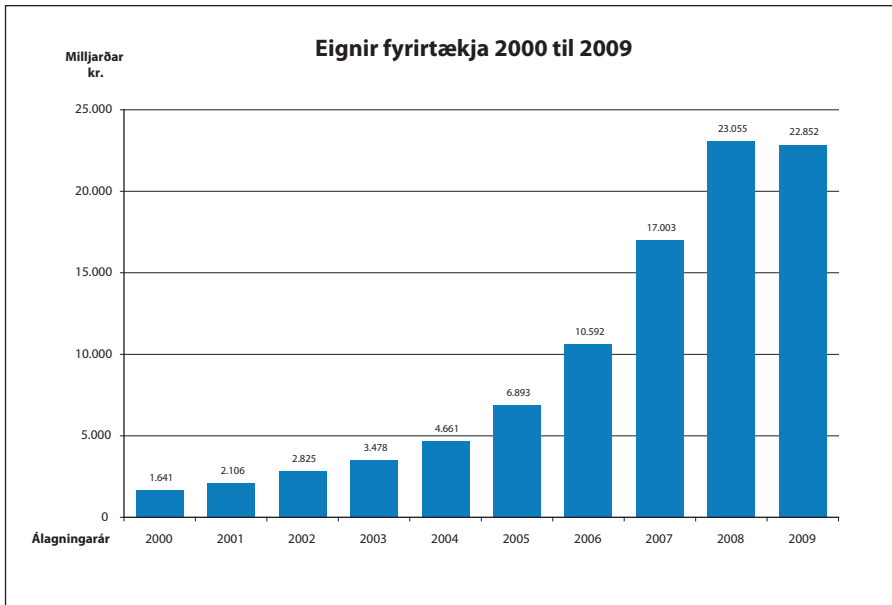
Á síðustu árum hefur yfirfæranlegt tap fyrirtækja aukist mikið ár frá ári. Bróð-

urpartur tapsins hefur þó verið bundinn við fremur fá félög og þá helst eignarhaldsfélög sem reynt hafa að hasla sér völl í alþjóðlegri fjárfestingastarfsemi. Umfang starfsemi þessara fjárfestingafélaga hefur vaxið mjög hratt á undanförunum árum eins og sést af skattframtölum íslenskra félaga. Í stuttu máli sagt var tap íslenskra fyrirtækja með algerum eindæmum árið 2008. Þegar smæð íslensks hagkerfis er höfð í huga er spurning hvort hliðstæðu sé að finna annars staðar. Eins og fyrr segir töpuðu íslensk fyrirtæki 9.619 milljörðum, en eftir að tekið hefur verið tillit til skattalegra leiðréttinga og að viðbættu

uppsöfnuðu tapi fyrri ára flytjast 5.858 milljarðar yfir til næsta árs. Yfirfæranlegt tap var 731 milljarður skv. skattframtölum ársins 2008.

Þó svo að ekki verði litið fram hjá því að afkoma flestra fyrirtækja í landinu versnaði árið 2008 er tap fyrirtækja og sá hluti þess sem fluttur er fram til næstu ára fyrst og fremst tap nokkurra banka og eignarhaldsfélaga sem voru mjög plássfrek í íslensku efnahagslífi og fóru í þrot með látum síðla árs 2008. Stærstur hluti taps þessara félaga sem eru gjaldþrota verður afskrifaður og mun aldrei verða nýttur á móti hreinum skattskyldum tekjum.

Skuldir hækka gríðarlega mikið

Á undanförunum árum hefur efnahagsreikningur fyrirtækja í landinu blásið út. Auðvelt hefur verið fyrir rekstrarfélög að fá lán fyrir fjárfestingu en það sem helst skýrir vöxt eigna og skulda er auðvitað tilkoma, vöxtur og viðgangur umfangsmikillar alþjóðlegrar banka- og fjármálastarfsemi með höfuðstöðvar hér á landi. Sífelld fleiri eignarhaldsfélög hafa verið skráð hjá fyrirtækjaskrá ríkisskattstjóra. Þessi félög framleiða hvorki vöru né veita þjónustu heldur eru þau oft stofnuð um eignarhald fárra aðila á verðbréfum. Eignarhaldsfélögum hefur fjölgað mjög mikið ár frá ári, úr 367 við álagningu árið 2000 í 2.872 við álagningu árið 2008 en þá voru 32.868 tekjuskattskyld félög á skrá sem þýðir að nær tíunda hvert tekjuskattskyld félag í landinu var eignarhaldsfélag.

Þessi félög mynda oft flókin vef eignarhalds sem teygir anga sína víða um lönd, eða píramída, og eru kaup í fyrirtækjum neðar í píramídanum þá iðulega fjármögnuð með lánsfé. Mismunur eigin fjár og kaupverðs er oft færður sem viðskiptavild í félaginu. Hvert félag um sig telur sér svo til tekna hagnað þeirra fyrirtækja sem neðar standa í píramídanum eða tekjur af verðhækkun skráðra hlutabréfa. Þessi félög eru öll skattskyld og eru tekjur og eignir því margtaldar. Það ræðst því að miklu leyti af gengi hlutabréfa og gjaldmiðla hvernig þessum fyrirtækjum vegnar. Þegar vel árar og verð á hlutabréfum hækkar skila þessi félög miklum hagnaði, en þegar syrtir í álinn og hlutabréfaverð lækkar hrannast tapið upp og félögin eiga erfitt með að standa við skuldbindingar sínar gagnvart lánardrottnum.

Eignir fyrirtækja rýrnuðu nú í fyrsta skipti á milli ára sem telst eitt og sér til tíðinda. Það lítur því út fyrir að sjái fyrir endann á hækkuð eigna, að minnsta kosti að sinni. Eignir fyrirtækja voru 23.055 milljarðar króna skv. ársreikningi ársins 2008 en höfðu lækkað um 203 milljarða ári síðar. Skuldir fyrirtækja, skv. skattframtölum ársins 2008, voru 15.877 milljarðar. Ári síðar voru skuldarnar 22.675 milljarðar, 6.798 milljörðum hærra en í árslok 2007. Þetta er 42,8% hækkuð á milli ára. Skuldarnar hafa hækkað vegna hárra vaxta, en ekki síst vegna falls krónunnar þegar um lán í erlendri mynt er að ræða.

Hækkun lána fyrirtækja án þess að eignir hafi komið á móti hefur svo leitt til þess að bókfært eigið fé fyrirtækja hefur étist upp. Þegar samanlagðar skuldir íslenskra fyrirtækja eru dregnar frá eignum standa nú eftir 177 milljarðar saman bor-

ið við 7.178 milljarða á framtölum ársins 2008. Samanlagt eigið fé íslenskra félaga rýrnaði þannig um rúma sjö þúsund milljarða á milli ára. Eignir eru iðulega færðar á matsverði og ekki gott að segja hversu mikils virði eignarhlutur í innlendum og erlendum félögum upp á 5,3 milljarða og kröfur upp á tæpa níu milljarða eru þegar allt kemur til alls. Eins og gefur að skilja hefur eigið fé rýrnað vegna gríðarlegs taps nokkurra fyrirtækja í fjármálageiranum árið 2008. Þó svo að gríðarlega mikið tap og gjaldþrot nokkurra stórra fyrirtækja í landinu hafa étið upp eigið fé ber að hafa í huga að hér er iðulega um sérstaka, óskylda aðila að ræða og því í reynd dálítið villandi að leggja skuldir eins félags við eignir annarra óskyldra félaga sem eiga ekkert sameiginlegt eða undir þessum félögum komið annað en það að vera skattskyld hér á landi. Þetta sést betur þegar hreinar eignir og eigið fé einstakra fyrirtækja eru skoðuð nánar.

Fleiri eiga ekki fyrir skuldum

Eins og við er að búast voru fleiri félög með neikvæða eiginfjárstöðu í árslok 2008 en árið áður. Við framtalsskil 2008 voru 8.350 félög með neikvæða eignastöðu saman borið við 9.770 ári síðar. Félögum með neikvæða eignastöðu fjölgaði þann-

ig um 1.420 á milli ára. Hins vegar voru 2.843 færri fyrirtæki sem færðu eigið fé til bókar á framtali 2009 en árið áður, fækkaði í 14.725 úr 17.568. Árið 2008 áttu rúm 64,8% fyrirtækja eigið fé á bókum sínum en nú lítur út fyrir að þetta hlutfall hafi lækkað niður í 57,6%. Hlutfall félaga sem skulda meira en þau eiga hefur hins vegar hækkað mikið, úr 30,8% í 38,2%.

Eigið fé fyrirtækja sem á annað borð áttu meira en þau skulduðu lækkaði um 589 milljarða á milli ára. Þessi 14.725 fyrirtæki áttu eignir sem metnar voru á 13.733 milljarða, en á móti eignum stóðu skuldir upp á 6.920 milljarða. Eigið fé var 6.812 milljarðar. Fyrirtækin 9.770 sem skulduðu meira en þau áttu á framtali 2009 áttu eignir sem metnar voru á 9.117 milljarða, en á móti eignum stóðu skuldir upp á rúma 15.752 milljarða. Munur á eignum og skuldum var 6.635 milljarðar í mínus.

Vaxtagjöld hærrí en tekjur

Eignir og skuldir segja ekki alla söguna því til skamms tíma þarf afgangur af reglulegum rekstri aðeins að standa undir vaxtagjöldum og skammtímaskuldbindingum. Rekstrartekjur að frádregnum rekstrargjöldum, þar á meðal fyrningum, 10.279 félaga voru hærrí en vaxtagjöld að

frádregnum vaxtatekjum, hrein vaxtagjöld. Hér eru að sjálfsgöðu með talin þau félög sem rekin voru með halla þannig að rekstrartekjur voru lægri en rekstrargjöld. Hrein vaxtagjöld 11.585 félaga voru hins vegar hærrí en afgangur af almennum rekstri. Það má þannig ætla að um 45,3% félaga standi vart undir vaxtagjöldum, en þetta er nokkru hærrí hlutfall en undanfarin ár. Hrein vaxtagjöld um 40,9% félaga voru hærrí en hreinar tekjur af rekstri skv. framtölum ársins 2008.

Þó svo að hér sé engan veginn um tæmandi úttekt á stöðu íslenskra fyrirtækja að ræða sýnir lausleg athugun á helstu stærðum úr rekstrar- og eignakafli skattframtals rekstraraðila að íslensk fyrirtæki hafa flest hver orðið fyrir nokkrum búisifjum rekstrarárið 2008. Áhrifa hruns fjármálakerfisins gætir víða. Bankarnir féllu og mörg skuldug eignarhaldsfélög standa nú höllum fæti. Íslenskt atvinnulíf á undir högg að sækja. Þó verður ekki betur séð en að enn standi mörg íslensk fyrirtæki tiltölulega traustum fótum og ættu því að geta staðið af sér þær þrengingar sem íslenskt efnahagslíf er nú að ganga í gegnum. Það verður fróðlegt að fylgjast með þróuninni og sjá hvernig staðan verður að ári liðnu.

